EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 07 30
COM(2020) 343 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl 2019 m. sausio 16 d. Reglamento (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, peržiūros

1. ĮVADAS

Prekyba prekėmis, kurios gali būti naudojamos a) mirties bausmei vykdyti ir b) kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui, yra reguliuojama Reglamentu (ES) 2019/125[1] (toliau – Reglamentas). Šis 2005 m. priimtas reglamentas atitinka tvirtą ES įsipareigojimą siekti, kad kankinimas ir mirties bausmė būtų panaikinti.

ES kovos su kankinimu reglamentas padėjo užpildyti didelę prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spragą. Juo nustatyti beprecedenčiai privalomi prekybos apribojimai dėl įvairių prekių, kurios dažnai nėra įtrauktos į karinių, dvejopo naudojimo prekių ar kitus strateginės eksporto kontrolės sąrašus. Šį reglamentą labai palankiai vertina tarptautinė žmogaus teisių bendruomenė: pavyzdžiui, buvęs Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas kankinimo klausimais Theo van Bovenas pavadino jį svarbiu orientyru kovojant su kankinimu ir sektinu pavyzdžiu kitų regionų valstybėms[2].

Reglamentas du kartus iš dalies pakeistas 2011 ir 2014 m.: atnaujinti ir išplėsti jo priedai, kuriuose pateikti draudžiamų ir reguliuojamų prekių sąrašai. 2016 m. atlikti esminiai Reglamento (visų pirma jo procedūrinių nuostatų) pakeitimai.

Laikantis Reglamento 32 straipsnio reikalavimų, šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie Reglamento įgyvendinimą ir poveikį 2017–2019 m. laikotarpiu, taigi nuo tada, kai jis paskutinį kartą iš dalies pakeistas 2016 m. Ataskaitoje visų pirma aptariamos šios sritys: Reglamento pakeitimai deleguotaisiais aktais, nacionalinės įgyvendinimo priemonės, informacijos teikimo reikalavimai, taip pat Kovos su kankinimu koordinavimo grupės veiklos ir ES piliečių veiklos užsienyje vertinimas.

Šioje ataskaitoje taip pat apžvelgti pagrindiniai duomenys pagal Reglamentą ir įvertintas Reglamento įgyvendinimas remiantis esminiais aktualumo, veiksmingumo, efektyvumo, nuoseklumo ir Europos pridėtinės vertės principais.

2. REGLAMENTAS (ES) 2019/125

2.1 Reglamento (ES) 2019/125 tikslas ir pagrindinės nuostatos

Reglamento tikslas yra užkirsti kelią mirties bausmės vykdymui, taip pat kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui arba baudimui trečiosiose šalyse. Jame prekės skirstomos pagal tai, ar:

- jos yra iš esmės smurtinio pobūdžio ir jomis visiškai neturėtų būti prekiaujama (II priedas), ar
- jos gali būti ir teisėtai naudojamos – pavyzdžiui, teisėsaugai skirta įranga (III priedas) ir tam tikros vaistinės cheminės medžiagos (IV priedas); tokiu atveju prekybai šiomis prekėmis taikomi tam tikri apribojimai.

[1] 2019 m. sausio 16 d. Reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 30, 2019 1 31, p. 1.

[2] Kaip nurodyta Europos Sąjungos Tarybos generalinio sekretoriato dok. *Implementation of the EU Guidelines on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment – stock taking and new implementation measures*, 8407/1/08 REV 1, 2008 m. balandžio 18 d.

Šiuo tikslu Reglamente nustatyti prekybos su ES nepriklausančiomis šalimis apribojimai. Reglamentu visų pirma:

i. uždrausta importuoti, eksportuoti ir tranzitu į ES įvežti, iš jos išvežti ir per ją vežti prekes (kurių sąrašas pateiktas II priede), kurios praktiškai naudojamos tik mirties bausmei vykdyti arba kankinimui. Taip pat uždrausta teikti bet kokią su tokiomis prekėmis susijusią techninę pagalbą, konkrečiai įskaitant ir mokymą jomis naudotis. Be to, tokias prekes draudžiama reklamuoti internete, per televiziją ar radiją arba prekybos mugėse;

ii. dėl prekių (kurių sąrašas pateiktas III priede), kurios galėtų būti naudojamos tokiais tikslais, tačiau gali būti naudojamos ir kitais, teisėtais (teisėsaugos) tikslais, nustatytas reikalavimas gauti išankstinį eksporto leidimą, kuris suteikiamas atskirai išnagrinėjus kiekvieną atvejį; tokį leidimą privaloma gauti ir teikiant techninę pagalbą ar tarpininkavimo paslaugas dėl šios kategorijos prekių. Į III priedą neįtraukti a) Reglamentu (ES) Nr. 258/2012[3] kontroliuojami šaunamieji ginklai; b) Reglamentu (EB) Nr. 428/2009[4] kontroliuojamos dvejopo naudojimo prekės; c) pagal Bendrąją poziciją 2008/944/BUSP[5] kontroliuojamos prekės;

iii. reguliuojama prekyba prekėmis – cheminėmis arba vaistinėmis medžiagomis (IV priedas), kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti (pvz., produktai, kurie galėtų būti naudojami asmenų mirties bausmei įvykdyti įšvirkščiant mirtiną injekciją). Šios prekės 2011 m. įtrauktos į prekių, kurioms taikoma eksporto kontrolė, sąrašą. Nustatytas atskiras leidimas (Sąjungos bendrasis eksporto leidimas) siekiant kontroliuoti tokių anestezinių cheminių medžiagų eksportą ir neleisti jų perduoti naudoti asmenų mirties bausmei įvykdyti įšvirkščiant mirtiną injekciją, tačiau neribojant prekybos tokiomis cheminėmis medžiagomis medicinos, veterinarijos ar kitais teisėtais tikslais. Kai yra privaloma gauti eksportuojamų vaistų eksporto leidimą pagal Reglamentą ir eksportui taip pat taikomi reikalavimai turėti leidimą pagal tarptautines konvencijas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės, kaip antai 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvenciją, valstybės narės gali atlikti vieną bendrą procedūrą vykdydamos savo prievoles, nustatytas šiuo reglamentu ir atitinkama konvencija.

Reglamente pateikti išsamūs pirmiau i punkte nurodytų prekių sąrašai, kuriuose prekės klasifikuojamos taip:

- prekės, skirtos asmenų mirties bausmei įvykdyti, ir jų komponentai;
- prekės, skirtos žmonėms suvaržyti (surakinti), nepritaikytos naudoti teisėsaugos institucijoms;

[3] 2012 m. kovo 14 d. REGLAMENTAS (ES) Nr. 258/2012, kuriuo įgyvendinamas Jungtinių Tautų protokolo prieš neteisėtą šaunamųjų ginklų, jų dalių ir komponentų bei šaudmenų gamybą ir prekybą jais, papildančio Jungtinių Tautų Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (JT šaunamųjų ginklų protokolas), 10 straipsnis ir nustatoma šaunamųjų ginklų, jų dalių ir komponentų bei šaudmenų eksporto leidimų sistema, importo ir tranzito priemonės, OL L 94, 2012 3 30, p. 1.

[4] 2009 m. gegužės 5 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 428/2009, nustatantis Bendrijos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų ir tranzito kontrolės režimą, OL L 134, 2009 5 29, p. 1.

[5] Tarybos bendroji pozicija 2008/944/BUSP, nustatanti bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę (BUSP) (2020/C 85/01), OL C 85-1, 2020 3 13.

- nešiojamieji įtaisai (ir tam tikrų tipų bizūnai), skirti naudoti riaušėms malšinti arba savigynai, nepritaikyti naudoti teisėsaugos institucijoms.

Į ii kategoriją įtrauktos prekės šiuo metu klasifikuojamos taip:

- prekės, skirtos žmonėms suvaržyti (surakinti);
- ginklai ir įtaisai, skirti riaušėms malšinti arba savigynai;
- ginklai ir įranga laikiną neveiksnumą sukeliančioms ar dirginančioms medžiagoms skleisti, naudojami riaušėms malšinti arba savigynai, ir tam tikros susijusios medžiagos.

Į iii kategoriją įtrauktos prekės visų pirma apima vaistus, kurie itin dažnai naudojami mirtinoms injekcijoms. Siekiant kuo labiau sumažinti gyvybiškai svarbius vaistus eksportuojančių įmonių reguliavimo naštą, Reglamente nustatyta visuotinių eksporto leidimų[6] sistema, kurioje įmonėms neprivaloma prašyti atskirų eksporto leidimų dėl kiekvienos vaistų siuntos. Siekdamos gauti visuotinį leidimą įmonės turi įrodyti, kad tinkamomis kontrolės priemonėmis neleidžia parduoti šių vaistų tam, kad jie būtų naudojami mirties bausmei įvykdyti.

Į II priedą įtrauktų prekių tranzitas (ne ES kilmės prekių, skirtų išvežti į trečiąsias šalis, vežimas per ES muitų teritoriją) yra uždraustas. Į III priedą įtrauktų reguliuojamų prekių tranzitas apskritai nėra uždraustas, tačiau jį draudžiama vykdyti tuo atveju, jeigu prekes tranzitu vežantis veiklos vykdytojas „žino, kad kuri nors tokių prekių siuntos dalis numatoma naudoti kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui trečiojoje šalyje“.

Reglamentu nekontroliuojamas teisėsaugai skirtos įrangos ir susijusių prekių, kurios gali būti teisėtai naudojamos teisėsaugai, tačiau galėtų būti ir netinkamai naudojamos kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui, importavimas į ES ar perdavimas iš vienos ES valstybės narės į kitą. Reglamentu taip pat neuždrausta ES viduje perduoti iš esmės smurtinio pobūdžio ar netinkamų prekių.

Reglamentas yra teisiškai privalomas ir tiesiogiai taikomas visose ES valstybėse narėse; juo nustatytos eksportuotojų prievolės. Valstybių narių kompetentingos institucijos yra atsakingos už Reglamentu nustatytų draudimų ir leidimų išdavimo reikalavimų laikymosi stebėseną.

Pagal Reglamento reikalavimus ES valstybės narės turi skelbti metines veiklos ataskaitas, kuriose pateikiami išsamūs susijusių paraiškų leidimams gauti ir suteiktų leidimų duomenys. Kitomis į jį įtrauktomis priemonėmis siekiama, kad būtų lengviau užtikrinti skaidrumą ir atgrasyti ES valstybę narę nuo bandymų apeiti kitos valstybės narės atsisakymą išduoti eksporto leidimą. Jame taip pat yra nuostatų, kuriomis palengvinta draudžiamų ir reguliuojamų prekių sąrašų reguliari peržiūra ir keitimas, taigi ES valstybės narės gali dėl to pateikti tinkamai pagrįstą prašymą Komisijai apsvarstyti.

2.2 Prekybos apribojimai – pagrindinė priemonė siekiant užkirsti kelią kankinimui ir mirties

[6] Sąjungos bendrasis eksporto leidimas – eksporto leidimas, taikomas cheminėms medžiagoms, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei įvykdyti įšvirkščiant mirtiną injekciją (Reglamento IV priedas). Jis naudojamas tada, kai tos prekės (cheminės medžiagos) eksportuojamos į šalis, kurios yra panaikinusios mirties bausmę visų nusikaltimų atvejais ir tą panaikinimą patvirtinusios prisiimtu tarptautiniu įsipareigojimu. Iš šalių, kurios nėra Europos Tarybos narės, į tą sąrašą įtrauktos šalys, kurios ne tik panaikino mirties bausmę visų nusikaltimų atvejais, bet ir be išlygų ratifikavo Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto antrąjį fakultatyvinį protokolą.

bausmei

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 5 straipsnyje, *Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto* 7 straipsnyje, *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* 3 straipsnyje ir, kas ypač svarbu, *Jungtinių Tautų konvencijoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą* nustatytas besąlygiškas visuotinis kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ir baudimo uždraudimas.

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja (toliau – JT GA) 2019 m. paragino visas valstybes „tinkamomis ir veiksmingomis teisinėmis, administracinėmis, teisminėmis ir kitokiomis priemonėmis užkirsti kelią ir uždrausti gaminti, prekiauti, eksportuoti, importuoti ir naudoti įrangą, kuri praktiškai naudojama tik kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui“[7].

Jungtinių Tautų žmogaus teisių konvencijomis įtvirtintą visišką kankinimo uždraudimą ES lygmeniu atitinka Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija)[8] nuostatos. Chartijos 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad niekam negali būti paskirta ar įvykdyta mirties bausmė. Chartijos 4 straipsnyje nustatyta, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

Nepaisant valstybių įsipareigojimų pagal tarptautinę teisę, kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio atvejų tebėra. Tarptautinė bendruomenė pastaraisiais metais vis labiau pripažįsta poreikį reguliuoti ir riboti prekybą tam tikra teisėsaugai skirta įranga, siekiant užtikrinti, kad tokios prekės nebūtų naudojamos kankinimui ar kitokiam netinkamam elgesiui su žmonėmis.

Šis ES reglamentas įkvėpė 2017 m. įsteigti Europos Sąjungos skatinamą Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljansą, kurio rėmėjos yra ir Argentina bei Mongolija. Jo tikslas – tarptautiniu lygmeniu labai pasunkinti prekybą prekėmis, kurios yra skirtos arba gali būti naudojamos mirties bausmei ir kankinimui vykdyti. Prisijungdamos prie šio aljanso valstybės įsipareigoja, be kita ko, imtis veiksmingų priemonių pagal nacionalinės teisės aktus ir efektyvaus vykdymo užtikrinimo, kad būtų ribojama prekyba prekėmis, kurios naudojamos kankinimui ir mirties bausmei vykdyti.

2019 m. birželio mėn. JT GA priėmė svarbią rezoliuciją, kuria padėtas pagrindas būsimam darbui Jungtinių Tautų lygmeniu siekiant nustatyti bendrus tarptautinius standartus šioje srityje[9]. Šioje rezoliucijoje, kurią palankiai įvertino ES Taryba[10], valstybės raginamos ištirti galimų bendrų tarptautinių prekybos atitinkamomis prekėmis standartų nustatymo perspektyvumą, taikymo sritį ir parametrus. Jungtinių Tautų generalinis sekretorius turėtų JT GA 74-osios sesijos metu pateikti tos rezoliucijos įgyvendinimo ataskaitą. Antrajame etape, remiantis ta ataskaita, vyriausybių ekspertų (JT sistemoje paskirtų pagal minėtoje 2019 m. birželio mėn. rezoliucijoje nustatytus kriterijus) grupė parengs dar vieną ataskaitą, kuri bus pateikta 2021 m. JT GA 75-osios sesijos metu.

Europos Taryba (toliau – ET) taip pat savo ruožtu tiria galimos šios srities iniciatyvos perspektyvas. ET Iniciatyvinis žmogaus teisių komitetas 2019 m. lapkričio 28 d. sutarė pritarti pasiūlymui parengti bendras ET gaires siekiant skatinti arba palengvinti ET valstybių

[7] 2019 m. gruodžio 18 d. Generalinės Asamblėjos priimta JT rezoliucija, A/RES/74/143. *Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.*
[8] OL C 202, 2016 6 7, p. 389.
[9] A/RES/73/304, Generalinės asamblėjos priimta 2019 m. birželio 28 d.
[10] 2019 m. rugsėjo 16 d. vykusiame Tarybos 3712-ajame posėdyje priimtos Tarybos išvados dėl gairių dėl su trečiosiomis šalimis susijusios ES politikos dėl kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo.

narių vykdomą prekybos prekėmis, naudojamomis kankinimui, netinkamam elgesiui ir mirties bausmei vykdyti, kontrolę. Šiame pasiūlyme visos ET valstybės narės taip pat paragintos prisijungti prie Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso ir remti JT tarptautinių šios srities priemonių kūrimo procesą. Šveicarija, Šiaurės Makedonija ir Juodkalnija pasirinko laikytis Reglamento modelio, o Jungtinė Karalystė pranešė, kad išstojusi iš ES toliau laikysis Reglamento nuostatų.

2.3 Šios ataskaitos apimtis (Reglamento 32 straipsnis)

Reglamento 32 straipsnyje reikalaujama, kad Komisija iki 2020 m. liepos 31 d. ir vėliau kas penkerius metus pateiktų Europos Parlamentui ir Tarybai išsamią įgyvendinimo ir poveikio vertinimo ataskaitą, į kurią galima įtraukti pasiūlymų dėl Reglamento keitimo. Reglamente nustatyta, kad atliekant šią peržiūrą bus įvertinta, ar reikia įtraukti ES piliečių užsienyje vykdomą veiklą.

Valstybės narės privalo suteikti Komisijai visą tinkamą informaciją, reikalingą šiai ataskaitai parengti. Atskiruose ataskaitos skirsniuose aptariama Reglamentu įsteigta Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (31 straipsnis) ir jos veikla ir turi būti pateikta informacija apie priemones, kurių valstybės narės ėmėsi pagal 33 straipsnio 1 dalį (sankcijas).

Šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie Reglamento įgyvendinimą ir poveikį nuo tada, kai jis 2016 m. paskutinį kartą iš dalies pakeistas, iki 2019 m. pabaigos, taigi ji iš esmės apima 2017, 2018 ir 2019 m. vykdytą veiklą.

Ataskaitoje taip pat vertinamas Reglamento įgyvendinimas remiantis esminiais aktualumo, veiksmingumo, efektyvumo, nuoseklumo ir Europos pridėtinės vertės principais. Šiuo vertinimu siekiama nustatyti, ar pasiekiamas pagrindinis Reglamento tikslas arba tikslai ir ar nuo 2016 m. kilo kokių nors naujų susirūpinimą keliančių klausimų ir uždavinių. Taip siekiama padėti nustatyti, ar reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant pašalinti kokius nors nustatytus trūkumus.

3. REGLAMENTO ĮGYVENDINIMAS

3.1 Reglamentavimo sistema

Šis reglamentas iš pradžių buvo priimtas kaip Reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. Jis priimtas 2005 m. birželio 27 d. ir įsigaliojo 2006 m. liepos 30 d.[11] Paskutinis esminis jo pakeitimas patvirtintas 2016 m.[12]

Reglamentas kodifikuotas kaip 2019 m. sausio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/125 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui[13].

[11] OL L 200, 2005 7 30, p. 1–19.
[12] 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2134, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 338, 2016 12 13, p. 1–33.
[13] OL L 30, 2019 1 31, p. 1–57.

3.1.1. Reglamento pakeitimai

Reglamentas buvo du kartus iš dalies pakeistas priimtais deleguotaisiais aktais: vieną kartą per ataskaitinį laikotarpį ir vieną kartą 2020 m.

2017 m. spalio 18 d. KOMISIJOS DELEGUOTUOJU REGLAMENTU (ES) 2018/181[14] į paskirties šalių, kurioms taikomas Sąjungos bendrasis eksporto leidimas (V priedas), sąrašą įtraukta Dominikos Respublika, San Tomė ir Prinsipė ir Togas.

- 2020 m. vasario 18 d. KOMISIJOS DELEGUOTUOJU REGLAMENTU (ES) 2020/621[15] iš dalies pakeistas I priedas (atnaujinti kelių kompetentingų institucijų duomenys) ir V priedas (į paskirties šalių, kurioms taikomas Sąjungos bendrasis eksporto leidimas, sąrašą įtrauktos šalys Gambija ir Madagaskaras).

Komisija yra įgaliota priimti deleguotuosius aktus, kuriais iš dalies keičiamas draudžiamų arba kontroliuojamų prekių sąrašas, taip pat taikant „skubos procedūrą“ tais atvejais, kai tai reikalinga dėl privalomos skubos priežasties.

3.1.2. Nacionalinės įgyvendinimo priemonės

Šis reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Už jo įgyvendinimą yra atsakingos valstybių narių kompetentingos institucijos. Valstybės narės turi pareigą kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar tinka suteikti eksporto leidimą, ar reikėtų atmesti paraišką dėl reguliuojamų prekių, kurių sąrašai pateikti Reglamento III ir IV prieduose.

Siekiant neleisti apeiti nuostatų, Reglamente reikalaujama, kad valstybių narių kompetentingos institucijos visų kitų valstybių narių institucijoms ir Komisijai praneštų, jeigu atsisako išduoti leidimą arba panaikina esamą leidimą. Todėl bet kuri ES valstybė narė, svarstanti, ar leisti sandorį, „iš esmės tokį patį“ kaip sandoris, kurį jau atmetė kita valstybė narė, per trejus metus po jo atmetimo, turi pasikonsultuoti su ta valstybe nare, kuri nusprendė atmesti tą sandorį. Jeigu leidimas vis dėlto suteikiamas, jį išduodanti valstybė narė turi pateikti Komisijai ir visoms valstybėms narėms išsamų savo argumentų paaiškinimą. Vertindamos paraišką institucijos turi atsižvelgti į numatomos prekių galutinio naudojimo paskirties ir rizikos, kad jos gali būti nukreiptos naudoti neteisėtais tikslais, aspektus.

Valstybės narės „neišduoda leidimo, jei yra pagrįstų priežasčių manyti, kad trečiosios šalies teisėsaugos institucija arba fizinis ar juridinis asmuo III priede išvardytas prekes galėtų naudoti kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, [įskaitant teismo skirtas fizines bausmes, taip pat] įskaitant teismo skirtos mirties bausmės vykdymą“.

Reglamente išvardyti šie informacijos, kuria institucijos turėtų remtis priimdamos sprendimus, šaltiniai:

- esami tarptautinio teismo sprendimai;
- Jungtinių Tautų, Europos Tarybos ir ES kompetentingų organų išvados;
- Europos Tarybos Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ir JT specialiojo pranešėjo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško arba žeminančio elgesio ar baudimo klausimais ataskaitos.

Kita informacija, kuria institucijos gali remtis priimdamos sprendimus:

[14] OL L 40, 2018 2 13, p. 1.
[15] OL 144, 2020 5 7, p. 1–5.

- turimi nacionalinių teismų sprendimai;
- pilietinės visuomenės organizacijų ataskaitos;
- informacija apie paskirties šalies taikomus II ir III prieduose išvardytų prekių eksporto apribojimus.

Tie patys kriterijai taikomi priimant sprendimus dėl paraiškų dėl tarpininkavimo paslaugų arba techninės pagalbos teikimo.

Valstybės narės pranešė Komisijai apie 13 paraiškų atmetimo atvejų per ataskaitinį laikotarpį. Ataskaitiniu laikotarpiu išduoti eksporto leidimai ir atmetimo atvejai išsamiau aprašyti 3.5 skirsnyje.

Valstybių narių kompetentingų institucijų taip pat prašoma Komisijos duomenų bazėje užfiksuoti visus duomenis apie atsisakymus patenkinti paraiškas dėl eksporto leidimų. Šioje duomenų bazėje nurodoma atitinkama ES kompetentinga institucija, galutinė paskirties vieta, atitinkama prekė, pateikiamas prekės aprašymas ir gavėjo bei galutinio naudotojo vardas ir pavardė ar pavadinimas.

Reglamente nustatytas mechanizmas, pagal kurį prekės įtraukiamos į II, III arba IV priedą, suteikiant galimybę ES valstybei narei dėl to pateikti tinkamai pagrįstą prašymą Komisijai apsvarstyti. Per ataskaitinį laikotarpį Komisija tokių prašymų negavo.

Kartu su prekių, kurių prekyba uždrausta arba reguliuojama, sąrašu į Reglamentą taip pat įtrauktos nuostatos, kuriomis ES valstybėms narėms leidžiama savarankiškai nustatyti daugiau nacionalinių priemonių reguliuojant prekybą tam tikromis papildomomis prekėmis.

Pagal Reglamento 10 straipsnį valstybės narės gali priimti arba toliau taikyti nacionalines priemones, kuriomis ribojamos transportavimo, finansinės, draudimo ar perdraudimo paslaugos ir bendra reklama ar pirkimo skatinimas, susiję su į II priedą įtrauktomis prekėmis. Ypač paminėtina, kad Jungtinė Karalystė[16] toliau taiko prekių judėjimo tarp trečiųjų šalių už ES ribų nacionalinius apribojimus.

Be to, pagal Reglamento 14 straipsnį valstybės narės gali nustatyti arba toliau taikyti grandinių kojoms, grandinių žmonių grupei surakinti ir nešiojamų elektrošoko įtaisų eksporto ir importo draudimą. Valstybės narės taip pat gali nustatyti reikalavimą turėti leidimą didesnio dydžio antrankių eksportui. Iš Komisijai pateiktos informacijos žinoma, kad tokius papildomus apribojimus taiko Belgija[17], Graikija[18], Liuksemburgas[19], Ispanija[20] ir Jungtinė

[16] Ši ataskaita apima 2017, 2018 ir 2019 m., t. y. laikotarpį iki Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos 2020 m. sausio 31 d.

[17] 2012 m. birželio 15 d. Flandrijos prekybos ginklais įstatymu uždrausta importuoti visus nešiojamus elektrošoko įtaisus, kuriais galima sukelti asmenų bejėgiškumą ar skausmą, išskyrus medicinos ar veterinarijos priemones (išimtimis leidžiamas tarnybinis tokių įtaisų naudojimas). Valonijos regione pagal 2012 m. birželio 21 d. dekretą dėl prekybos ginklais draudžiama importuoti, eksportuoti ir vežti tranzitu bet kokio tipo nešiojamus elektrošoko įtaisus (išskyrus medicinos ar veterinarijos priemones), kuriais galima sukelti asmenų neveiksnumą ar skausmą.

[18] Graikija toliau taiko papildomas nacionalines priemones dviejų rūšių prekėms, įtrauktoms į Reglamento II priedą, – elektrošoko įtaisams ir antrankiams (žr. Įstatymą Nr. 2168/1993 su pakeitimais).

[19] Pagal 2018 m. birželio 27 d. Eksporto kontrolės įstatymo su pakeitimais 36 straipsnio 1 dalį draudžiama eksportuoti ir importuoti grandines kojoms ir grandines žmonių grupei surakinti. Pagal 2018 m. birželio 27 d. Eksporto kontrolės įstatymo su pakeitimais 36 straipsnio 1 dalį taip pat draudžiama eksportuoti ir importuoti nešiojamus elektrošoko įtaisus, išskyrus atvejus, kai naudotojas juos nešiojasi savigynos tikslais. Be to, reikalingas leidimas eksportuojant antrankius, kurių bendras ilgis, įskaitant grandinę, matuojant nuo vieno antrankio išorinio krašto iki kito antrankio išorinio krašto, yra didesnis nei 240 mm (2018 m. birželio 27 d. Eksporto kontrolės įstatymo su pakeitimais 36 straipsnio 2 dalis).

Karalystė[21]. Susijusių priemonių taip pat turi Vengrija ir Italija. Slovakija Komisijai pranešė, kad 2020 m. pradės teisėkūros procesą siekdama iš dalies pakeisti savo 2007 m. įstatymą dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui.

Valstybių narių kompetentingos institucijos informuoja Komisiją apie savo veiklą, vykdomą pagal Reglamentą. Komisijos metinė ataskaita parengiama remiantis valstybių narių pateikta informacija, įskaitant pagal 26 straipsnio 3 dalį parengtas nacionalines ataskaitas. Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija paskelbė ataskaitą dėl valstybių narių 2017 ir 2018 m. leidimų eksportuoti prekes, kurios galėtų būti naudojamos kankinimui ar mirties bausmei vykdyti[22]. 2020 m. antrojoje pusėje numatoma patvirtinti ataskaitą dėl eksporto leidimų 2019 m.

3.2 Kovos su kankinimu koordinavimo grupės veikla

Po Reglamento 2016 m. pakeitimo[23] sudaryta Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (toliau – KKKG) „nagrinėja visus klausimus, susijusius su šio reglamento taikymu“. KKKG, kuriai pirmininkauja Komisija, veikia kaip valstybių narių atstovų ir Komisijos keitimosi informacija apie administracinę praktiką platforma. Be to, rengdama deleguotuosius aktus Komisija konsultuojasi su KKKG pagal 2016 m. balandžio 13 d. Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros[24] nustatytus principus.

Ataskaitiniu laikotarpiu KKKG surengė keturis posėdžius: 2017 m. liepos 12 d., 2018 m. birželio 28 d., 2019 m. balandžio 29 d. ir 2019 m. gruodžio 17 d.

Pagal Reglamento 31 straipsnio 4 dalį Komisija Europos Parlamentui teikia Kovos su kankinimu koordinavimo grupės veiklos, tyrimų ir konsultacijų ataskaitą. Šios ataskaitos apimamu ataskaitiniu laikotarpiu Komisija 2019 m. spalio mėn. patvirtino ataskaitą[25] dėl 2017 ir 2018 m. 2020 m. antrojoje pusėje numatoma priimti KKKG 2019 m. veiklos ataskaitą.

KKKG vykdė mainus techniniais klausimais dėl priemonių, prieinamų Komisijos elektroninėje duomenų bazėje, kuri yra saugi šifruota sistema, sukurta siekiant padėti už eksporto kontrolės klausimus atsakingoms nacionalinėms institucijoms keistis informacija su Komisija. Reglamento 23 straipsnio 5 dalyje reikalaujama, kad kompetentingos institucijos naudotųsi ta sistema perduodamos informaciją apie atvejus, kai yra atmestas prašymas išduoti eksporto leidimą (tai vadinama „atsisakymais“ išduoti leidimus).

KKKG apsvarstė reikalavimą gauti išankstinį leidimą dėl tam tikrų rūšių techninės pagalbos ir tarpininkavimo paslaugų, nustatytų Reglamento 15 ir 19 straipsniuose. KKKG taip pat surengė mainus techniniais klausimais dėl Reglamento 8 ir 9 straipsniuose nustatytų

---

[20] Pagal 2014 m. rugpjūčio 1 d. Karaliaus dekretą Nr. 679/2014, kuriuo nustatyta gynybos reikmenų ir kitų medžiagų ir dvejopo naudojimo prekių bei technologijų išorės prekybos kontrolė, Ispanija kontroliuoja standartinių antrankių eksportą – iš potencialių eksportuotojų reikalaujama gauti šių surakinimo priemonių eksporto leidimą.

[21] Jungtinės Karalystės 2008 m. Eksporto kontrolės įsakymo 9 straipsnyje reikalaujama turėti leidimą eksportuojant 14 straipsnio 1 dalyje išvardytas prekes.

[22] COM(2019) 445, 2019 10 1.

[23] 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2134, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 338, 2016 12 13, p. 1.

[24] OL L 123, 2016 5 12, p. 1.

[25] COM(2019) 449 *final*, 2019 10 7.

draudimų, atitinkamai, dėl į sąrašus įtrauktų prekių dalyvavimo prekybos mugėse ir reklamos. Šie draudimai nustatyti Reglamento 2016 m. pakeitimu. Vykdyti mainai visų pirma apėmė galimas gaires atitinkamoms institucijoms, taip pat reikalavimų vykdymo užtikrinimo būdus. Atkreiptas dėmesys į tai, kad būta pranešimų apie atvejus, kai prekės reklamuotos kai kurių Europos tiekėjų interneto svetainėse.

Pagal Reglamento 48 konstatuojamąją dalį KKKG taip pat nagrinėjo siūlomus deleguotuosius aktus, kuriais iš dalies keičiami Reglamento priedai; tie deleguotieji aktai galiausiai priimti 2017 m. spalio 18 d. ir 2020 m. vasario 18 d. (žr. pirmiau 3.1.1 skirsnį).

Kitas KKKG darbo aspektas buvo susijęs su nacionalinių kompetentingų institucijų ataskaitų teikimo reikalavimais. Po šių diskusijų renkami įvairesni prekybos duomenys Komisijos 2019 m. metinei ataskaitai.

Galiausiai KKKG pasikeitė nuomonėmis dėl Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso ir dėl pažangos, padarytos siekiant galimų bendrų tarptautinių šios srities standartų.

3.3 Skaidrumas ir informavimas

Pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį ES valstybės narės privalo rengti viešą metinę veiklos ataskaitą, joje pateikdamos informaciją apie gautų paraiškų skaičių, su tomis paraiškomis susijusias atitinkamas prekes ir valstybes ir dėl tų paraiškų priimtus sprendimus.

Čekija[26], Danija[27], Vokietija[28], Rumunija[29] ir Jungtinė Karalystė[30] informavo Komisiją apie savo viešas 2019 m. metines veiklos ataskaitas[31]. Pažymėtina, kad pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį tose viešose ataskaitose „nepateikiama informacija, kurios atskleidimą valstybė narė laiko prieštaraujančiu esminiams savo saugumo interesams“.

Kelios kompetentingos institucijos, siekdamos informuoti ekonominės veiklos vykdytojus apie eksporto leidimų išdavimo procedūras ir papildomus reikalavimus, savo valstybinėse interneto svetainėse paskelbė informaciją apie prekėms, įeinančioms į Reglamento taikymo sritį, taikomas taisykles ir nuostatas.

3.4 Eksporto kontrolės vykdymo užtikrinimas

Valstybių narių kompetentingos institucijos yra atsakingos už eksporto kontrolės vykdymo užtikrinimą. Pagal Reglamento 33 straipsnį „valstybės narės nustato sankcijų, taikomų pažeidus šį reglamentą, taisykles ir imasi visų būtinų priemonių užtikrinti, kad šios sankcijos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos.“ Todėl ES valstybės narės nustato nacionalines sankcijas, taikytinas asmenims ir subjektams įvykdžius Reglamento pažeidimus.

---

[26] Čekija: https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/licencni-sprava/mucici-nastroje/zprava-ministerstva-prumyslu-a-obchodu-o-plneni-narizeni-rady-es-c--1236-2005-za-rok-2018--54368/.

[27] Danija: https://eksportkontrol.erhvervsstyrelsen.dk/produkter.

[28] Vokietija: https://www.bafa.de/DE/Aussenwirtschaft/Ausfuhrkontrolle/Antragsarten/Anti_Folter_Verordnung/anti_folter_node.html.

[29] Rumunija: http://www.imm.gov.ro/adaugare_fisiere_imm/2019/10/Rapoarte-anuale-comert-tortura-2017-2018.pdf.

[30] Pagal Susitarimo dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (OL L 29, 2020 1 31, p. 7) 127 straipsnio 6 dalį Susitarimo 126 straipsnyje numatytu pereinamuoju laikotarpiu bet kokia nuoroda į valstybes nares atitinkamoje Sąjungos teisėje yra suprantama kaip apimanti ir Jungtinę Karalystę.

[31] Jungtinė Karalystė: https://www.gov.uk/government/collections/strategic-export-controls-licensing-data.

Šios nacionalinės sankcijos apima ir administracines, ir baudžiamąsias sankcijas, paprastai nuo piniginių baudų iki laisvės atėmimo, įskaitant prekių konfiskavimą.

Per ataskaitinį laikotarpį kompetentingos institucijos nepranešė Komisijai apie jokius Reglamento pažeidimus. Kompetentingos institucijos nėra Reglamentu įpareigotos tai daryti.

3.5 Eksporto leidimai: pagrindiniai duomenys

Komisija iš kompetentingų institucijų renka duomenis, kuriais jai suteikiama galimybė apžvelgti išduotus eksporto leidimus (ar atmestas paraiškas) dėl kontroliuojamų prekių, apibūdintų Reglamento III ir IV prieduose.

Remiantis Komisijos ataskaitos[32] 2017 ir 2018 m. duomenimis, taip pat Komisijos 2020 m. ataskaitai dėl 2019 m.[33] renkamais duomenimis, 2017–2019 m. suteiktų eksporto leidimų (arba atmestų paraiškų) skaičių galima apibendrinti taip[34]: 2017 m. pranešta iš viso apie 292 leidimus, išduotus 12-os valstybių narių. 2018 m. 11 valstybių narių pranešė išdavusios iš viso 231 leidimą. 2019 m. pranešta apie 10-ies valstybių narių išduotą iš viso 281 leidimą[35]. Taigi, bendras per visą trejų metų ataskaitinį laikotarpį išduotų leidimų skaičius yra 804.

Penkiolika valstybių narių Komisijai pranešė, kad per ataskaitinį laikotarpį negavo jokių paraiškų dėl leidimų pagal Reglamentą (ES) 2019/125.

Dėl Reglamente nustatyto eksporto leidimo reikalavimo kompetentingos institucijos gali tikrinti, ar nėra požymių, kad prekės, jeigu būtų eksportuotos, galėtų būti naudojamos kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui (III priedas) arba mirties bausmei vykdyti (IV priedas). Tuo tikslu Reglamento 20 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad kompetentinga institucija turėtų gauti „išsamią informaciją, ypač susijusią su galutiniu naudotoju, paskirties šalimi ir galutiniu prekių naudojimu“.

Pranešta, kad per trejų metų ataskaitinį laikotarpį buvo atmesta 13 paraiškų, kuriomis siekta gauti eksporto leidimą: 2017 m. – keturios, 2018 m. – penkios ir 2019 m. – keturios paraiškos.

Remiantis kompetentingų institucijų pateiktais duomenimis Komisijos turima informacija teikia Komisijai galimybę skirti į IV priedą įtrauktų prekių galutinį naudojimą teisėsaugai, mokslui ir sveikatos priežiūrai, galutinį naudojimą apsaugos paslaugų įmonėse, galutinį naudojimą medicinoje (ligoninėse, veterinarijoje), taip pat prekių pramoninį naudojimą ir eksportą prekybos įmonėms. Per trejų metų laikotarpį, kurį apima ši ataskaita, pranešta apie 56 eksporto leidimų išdavimą teisėsaugos tikslais, 52 – mokslo ar sveikatos priežiūros tikslais, o likę (74) leidimai išduoti kitais tikslais, daugiausia prekiautojams ir privačioms apsaugos paslaugų įmonėms. Šiuo klausimu pažymėtina, kad ne visos valstybės narės teikia išsamią ataskaitą ir (arba) informaciją apie galutinius naudotojus, todėl esami prekių galutinio naudojimo duomenys neatitinka bendro pirmiau nurodyto leidimų skaičiaus.

3.6 ES piliečiai užsienyje

[32] Ataskaita apie 2017 m. ir 2018 m. eksporto leidimus pagal Reglamentą dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, COM/2019/445 *final*.

[33] Žr. Reglamento 26 straipsnio 4 dalį.

[34] Į informaciją apie valstybių narių išduotų leidimų skaičių neįtraukti duomenys apie eksportą naudojant Sąjungos bendrąjį eksporto leidimą (Reglamento V priedas).

[35] Tuo metu, kai baigta rengti ši ataskaita, trys ES valstybės narės dar nebuvo pateikusios Komisijai 2019 m. prekybos duomenų.

Nors tai konkrečiai neįeina į Reglamento įgyvendinimo vertinimą, Reglamento 32 straipsnyje numatyta, kad atliekant peržiūrą taip pat bus vertinama, ar į Reglamento taikymo sritį reikia įtraukti ES piliečių veiklą užsienyje. Šiame skirsnyje nurodytos sritys, kuriose būtų galima vertinti ES įsisteigusių įmonių, ES piliečių arba ES valstybės narės gyventojų, veikiančių trečiosiose šalyse, veiklą. Tai apima šią veiklą:

- **tarpininkavimą,** t. y. įrangos perdavimo iš vienos trečiosios šalies į kitą organizavimą už ES ribų, kai prekės neįvežamos į ES muitų teritoriją ir kai tokią veiklą vykdo ES subjektai už ES ribų:

  Reglamentu neuždrausta vykdyti tarpininkavimo veiklos dėl į II priedą įtrauktų prekių ir pagal jį nekontroliuojama tarpininkavimo veikla dėl į III priedą įtrauktų prekių, kai ją vykdo ES tarpininkai, veikdami už ES ribų;

- ES subjektų už ES ribų vykdomą atitinkamų prekių ir paslaugų **pardavimo skatinimą (rinkodarą)** arba tokios rinkodaros palengvinimą, pavyzdžiui, organizuojant ginklų, saugumo srities ir susijusias parodas bei muges trečiosiose šalyse:

  Reglamento 8 straipsnyje „[f]iziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar įstaigai, įskaitant bendriją, gyvenantiems ar įsisteigusiems valstybėje narėje ar ne, draudžiama demonstruoti arba siūlyti įsigyti II priede nurodytas prekes Sąjungoje vykstančioje parodoje ar mugėje“ (pabraukta papildomai);

- ES subjektų teikiamą **techninę pagalbą** ir mokymą trečiųjų šalių karinėms, saugumo ar policijos pajėgoms arba nevalstybiniams subjektams (pavyzdžiui, privačioms apsaugos bendrovėms) naudotis teisėsaugai skirta įranga arba technologijomis:

  Reglamento 7 straipsnyje „techninės pagalbos teikėjui arba tarpininkui“ draudžiama „bet kokį asmenį, subjektą ar įstaigą trečiojoje šalyje mokyti ar siūlyti mokyti naudotis II priede nurodytomis prekėmis“. Be to, pagal 15 straipsnį yra privaloma, kad valstybės narės konkrečiai duotų leidimą teikti „techninę pagalbą, susijusią“ su III priede nurodytomis prekėmis. Techninės pagalbos teikimas, įskaitant mokymą, yra draudžiamas arba kontroliuojamas tik tada, kai yra tiesiogiai susijęs su įranga, kurią apima Reglamentas (II arba III priedas). Techninė pagalba gali būti teikiama atskirai nuo įrangos, įeinančios į Reglamento taikymo sritį, tiekimo.

Dvi žmogaus teisių srities nevyriausybinės organizacijos (toliau – NVO), dalyvavusios atliekant su šia peržiūra susijusį vertinimą, atkreipė dėmesį į atvejus, kai už ES ribų veikiantys ES piliečiai dalyvauja teikiant, pavyzdžiui, apsaugos ir teisėsaugos mokymo paslaugas, su kuriomis siejamas netinkamas arba smurtinio pobūdžio teisėsaugos įrangos naudojimas. Jos taip pat atkreipė dėmesį į atvejus, kai įmonės organizuoja ginklų muges arba parodas trečiosiose šalyse. Visų pirma, jų manymu, dabartinis 8 straipsnyje nustatytas geografinis apribojimas turėtų būti panaikintas ir kiekvienam ES fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar įstaigai turėtų būti uždrausta parodose ar mugėse skatinti į II priedą įtrauktų prekių pardavimą, nepriklausomai nuo to, kurioje šalyje tie renginiai organizuojami. Be to, jos mano, kad turėtų būti nustatyta kontrolė (Reglamentu arba kitomis tinkamomis priemonėmis) reguliuojant visų susijusių mokymo įstaigų vykdomą instruktavimą ar mokymą, kad tokiu mokymu nebūtų skatinama ir į jį nebūtų įtraukiama netinkama ar smurtinio pobūdžio politika, praktika ar technologijos, kurios galėtų palengvinti kankinimą ar kitokį netinkamą elgesį arba galėtų būti tam naudojamos trečiosiose šalyse.

Sprendžiant iškeltus klausimus kyla sunkumų dėl ES jurisdikcijos teritorinės aprėpties. Tarptautinėje teisėje jurisdikcija iš esmės yra teritorinė ir valstybė negali ja naudotis už savo teritorijos ribų, nebent tai būtų daroma pagal tarptautiniu papročiu ar konvencija nustatytą taisyklę, kuria tai leidžiama. Vis dėlto šis principas turi išimčių, kurios šiuo atveju yra svarbios. Pavyzdžiui, tarptautinė teisė leidžia bausti valstybės piliečius už ekstrateritorinę veiklą, kai tai yra nusikalstamos veikos, padarytos už jos teritorijos ribų[36]. Dėl ypač sunkių nusikaltimų, dėl kurių pagal daugiašalę sutartį[37] arba tarptautinę paprotinę teisę taikoma visuotinė jurisdikcija (pavyzdžiui, genocido, karo nusikaltimų, nusikaltimų žmoniškumui ir kankinimo), valstybė gali naudotis savo jurisdikcija nepriklausomai nuo nusikaltimo vietos ir nepriklausomai nuo nusikaltimo vykdytojo ar aukos pilietybės.

Vienašaliai sprendimai naudotis jurisdikcija už ES teritorijos ribų turėtų būti atsakingai apsvarstomi atsižvelgiant į tarptautinę teisę ir praktiką. Kadangi tai, ar valstybė gali teisėtai naudotis ekstrateritorine jurisdikcija, yra tarptautinės teisės klausimas, svarbu tinkamuose tarptautiniuose forumuose ryžtingai ir veiksmingai skatinti kovoti su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis, kad būtų plečiamas pasaulinis atsakas siekiant tikslų, kuriuos skatinama pasiekti Reglamentu.

Būtų galima ištirti galimybes taikyti ir kitas tinkamas priemones: pavyzdžiui, priemones, kuriomis būtų skatinama didinti skaidrumą ir informuotumą, arba priemones, kuriomis būtų skatinama veiksmingai laikytis JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų[38]. JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniais principais iš tiesų nustatyta, kad verslo įmonės turėtų gerbti žmogaus teises. Jos neturėtų pažeisti kitų asmenų žmogaus teisių ir turėtų atsižvelgti į neigiamą poveikį žmogaus teisėms. Sprendžiant neigiamo poveikio žmogaus teisėms problemas reikia imtis tinkamų to poveikio prevencijos, mažinimo ir, kai tinka, atitaisymo priemonių.

4. REGLAMENTO ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS

4.1 Vertinimo kriterijai ir duomenų šaltiniai

Komisija, įtraukusi esminius vertinimo kriterijus pagal Reglamento 32 straipsnį, vertino Reglamento veikimą remdamasi savo Geresnio reglamentavimo gairėmis[39], įvertindama šiuos elementus:

- *aktualumą* – kiek Reglamento bendrieji tikslai, struktūra ir Reglamente numatytos nacionalinės įgyvendinimo priemonės atitinka ES prioritetus tuo metu, kai priimtas Reglamentas, ir dabartinius ES prioritetus;
- *efektyvumą* – kiek efektyviai įgyvendinamas Reglamentas. Tai apima efektyvumą jį įgyvendinant valstybėse narėse ir Europos Komisijos vykdomą priežiūrą, kartu vertinant, ar nėra kokių nors informacijos teikimo reikalavimų spragų ar nereikalingo

[36] Žr. 1984 m. Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą ([priimta 1984 m. gruodžio 10 d., įsigaliojusi 1987 m. birželio 26 d.], 1465 UNTS 112; UNCAT) 5 straipsnio 1 dalies b punktą.

[37] Žr. Ženevos I–IV konvencijas (1949 m.).

[38] *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations 'Protect, Respect and Remedy' Framework*; juos parengė JT generalinio sekretoriaus specialusis įgaliotinis žmogaus teisių ir tarptautinių bendrovių bei kitų įmonių klausimu. Žmogaus teisių taryba pritarė šiems pagrindiniams principams savo 2011 m. birželio 16 d. rezoliucijoje Nr. 17/4.

[39] Žr. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_lt.

dubliavimo, galinčių kliudyti užtikrinti Reglamento veiksmingumą arba efektyviai jį įgyvendinti, ir ar ataskaitų teikimo reikalavimai yra pakankami ir proporcingi;

- *veiksmingumą* – kiek Reglamentu pasiekiami jo tikslai ir ES prioritetai;
- *nuoseklumą ir papildomumą* – kiek Reglamentu padedama pasiekti nuoseklumą ir papildomumą su kitomis atitinkamomis ES ir valstybių narių iniciatyvomis;
- *Europos pridėtinę vertę* – kiek Reglamentas didina ES valstybių narių konkrečių priemonių vertę.

Renkant vertinimui reikalingus įrodymus pagrindiniai informacijos šaltiniai buvo pateikta rašytinė medžiaga, įskaitant atliktą tyrimą, apklausos[40], pokalbiai ir su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais surengtas praktinis seminaras.

Suinteresuotųjų subjektų praktiniame seminare dalyvavo daugiau kaip 30 dalyvių. Jie atvyko iš labai įvairių organizacijų, įskaitant valstybių narių kompetentingas institucijas, Europos Komisiją, tarptautines organizacijas, tokias kaip Jungtinės Tautos ir Europos Taryba, ir nevyriausybines organizacijas.

Įvertinus surinktus duomenis ir informaciją padarytos toliau nurodytos išvados.

4.2 Aktualumas

4.2.1. Politikos aspektai

Reglamentas, iš pradžių priimtas 2005 m., atitiko poreikį nustatyti „Sąjungos prekybos su trečiosiomis šalimis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, taisykles“. Šiomis taisyklėmis siekta užpildyti nustatytą ES prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spragą ir jos tapo pirmąja specialiai šiam dalykui skirta privaloma priemone pasaulyje. Siekiant išlaikyti Reglamento aktualumą, jis iš dalies pakeistas 2011, 2014 ir 2016 m.

Juo ne tik sukurta pirmoji pasaulyje veikianti prekybos prekėmis, kurios gali būti susijusios su kankinimu, reguliavimo sistema – dabartinį Reglamento aktualumą patvirtina ir jo vaidmuo įkvepiant kitų valstybių ir organizacijų darbą šioje srityje. Ypač paminėtina, kad jis paskatino priimti JT sprendimą parengti bendrus tarptautinius standartus dėl prekybos galimais kankinimo įrankiais[41]. Reglamentas taip pat paskatino parengti Europos Tarybos (ET) regioninio masto priemones dėl prekybos įranga, kuri naudojama kankinimui, netinkamam elgesiui ir mirties bausmei vykdyti.

Numanomą šio teisės akto aktualumą dar labiau didina tai, kad kai kurios ES nepriklausančios šalys, pavyzdžiui, Šveicarija, Šiaurės Makedonija ir Juodkalnija, renkasi taikyti Reglamento modelį, o Jungtinė Karalystė taip pat pranešė, kad išstojusi iš ES toliau laikysis Reglamento nuostatų.

4.2.2. Apimamų prekių ir paslaugų aktualumas

Šiuo metu Reglamentas apima labai įvairias su mirties bausmės vykdymu ir kankinimu susijusias prekes.

[40] Vienuolika valstybių narių pateikė atsiliepimų, o viešoje apklausoje dalyvavo 15 respondentų: aštuoni iš jų atstovavo viešajam sektoriui, keturi – NVO, du – privačiajam sektoriui ir vienas – akademinei bendruomenei. Komisija gavo ir su šia vieša apklausa nesusijusių pastabų.

[41] JT Generalinės Asamblėjos 2019 m. birželio 28 d. priimta rezoliucija A/73/L.94: *Towards torture-free trade: examining the feasibility, scope and parameters for possible common international standards*.

Reglamento 25 straipsnyje dėl jo taikymo prekėms, veiklai ir asmenims nustatyta, kad kiekviena valstybė narė gali pateikti Komisijai tinkamai pagrįstą prašymą įtraukti daugiau prekių į Reglamento II, III arba IV priedą. Laikotarpiu, kurį apima peržiūra, tokių prašymų nepateikta.

Dviejų šioje peržiūroje dalyvavusių žmogaus teisių srities NVO manymu, visų pirma, pagal Reglamentą turėtų būti gebama reaguoti į tarptautinės saugumo paslaugų rinkos, kurioje dažnai įvyksta technologinių ir rinkos permainų, pokyčius. Jos mano, kad Reglamente turėtų būti atsižvelgiama ir į tai, kaip kinta teisėsaugai skirtos įrangos naudojimo (ir netinkamo naudojimo) pobūdis. Išreikštas susirūpinimas ir dėl konkrečių atvejų, kai, siekiant apeiti Reglamento taikymo sritį, produktai pervadinami; tai patvirtina poreikį reguliariai atnaujinti į Reglamentą įtrauktų prekių sąrašus. Pasak šių NVO, būtų galima į II priedą perkelti kai kurias prekes, kurios šiuo metu yra įtrauktos į III priedą, pavyzdžiui, tiesioginio sąlyčio elektrošoko ginklus (įskaitant elektrošoko lazdas, skydus ir šaunamuosius apsvaiginimo ginklus), taip pat galėtų būti naudinga įtraukti ir kitas prekes, tokias kaip kalinių galvos gaubtai ir raiščiai akims užrišti, suvaržymo kėdės ir įtaisai bei lovos su pritvirtintais pančiais, skirtas naudoti teisėsaugos tikslais. Pasak šių NVO, prie III priedo kontroliuojamų prekių būtų galima pridėti „standartinius antrankius“, rankinius smūginius ginklus ir tam tikrus paleidžiamus kinetinės jėgos poveikio ginklus.

Yra konkreti su riaušių malšinimo medžiagomis susijusi problema. Pastaraisiais metais labai padidėjo tokių medžiagų prieinamumas ir naudojimas. Dvi atliekant su šia peržiūra susijusį vertinimą dalyvavusios žmogaus teisių srities NVO mano, kad Reglamentas nepakankamai apima šias medžiagas, nes yra tam tikrų nenuoseklumų su ES „bendruoju karinės įrangos sąrašu“[42]. Rengiant (ir peržiūrint) Reglamentą į jo taikymo sritį konkrečiai neįtrauktos prekės, kurioms jau taikomos kitos ES priemonės. Praktikoje dėl šios išimties susidarė tokia padėtis, kad Reglamentas apima kai kurių riaušių malšinimo medžiagų, tokių kaip pipirinės dujos ir *Capsicum* aliejingoji derva (OC), kontrolę, tačiau neapima į bendrąjį karinės įrangos sąrašą įtrauktų medžiagų kontrolės. Peržiūroje dalyvavusios žmogaus teisių srities NVO pažymi, kad šios į Reglamento taikymo sritį šiuo metu neįeinančios riaušių malšinimo medžiagos dažnai naudojamos kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui ar vidaus represijoms palengvinti ar vykdyti.

Į Reglamento IV priedo prekių sąrašą įtrauktos tam tikros cheminės medžiagos ir vaistai, kurie yra skirti pacientų gyvybei gelbėti ir sveikatai gerinti, tačiau galėtų būti naudojami ir mirtinoms injekcijoms. Pasak vienos organizacijos, siekiančios užkirsti kelią netinkamam vaistų naudojimui mirtinoms injekcijoms vykdyti, Reglamentas apima 2 iš 14 vaistų, įtrauktų į dabartinius JAV valstijų ir federalinių mirtinų injekcijų protokolų sąrašus. Šių rūšių cheminės medžiagos ir vaistai, kitaip negu į II ir III priedus įtrauktos prekės, atlieka gyvybiškai svarbią funkciją, todėl reikia atsargiai vertinti galimas jų prekybos ribojimo priemones, kad nebūtų neigiamo poveikio prekybai teisėtais gyvybes gelbstinčiais medicininiais ištekliais. Šiuo atžvilgiu vertėtų atkreipti dėmesį į kelių ES bendrovių pasirinktą savireguliacijos tvarką savanoriškai taikant įvairius prekių platinimo protokolus, kuriais, įvairių suinteresuotųjų subjektų grupių manymu, užkertamas kelias netinkamam iš ES eksportuojamų vaistų naudojimui.

Vertinant Reglamento apimamų prekių ir paslaugų aktualumą taip pat būtų galima apsvarstyti poreikį į Reglamentą įtraukti tikslinio galutinio naudojimo arba bendrąją nuostatą. Tokios

[42] 2020 m. vasario 17 d. Tarybos patvirtintas Europos Sąjungos bendrasis karinės įrangos sąrašas (įranga, kurią apima Tarybos bendroji pozicija 2008/944/BUSP, nustatanti bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę) (BUSP) (2020/C 85/01), OL C 85-1, 2020 3 13.

nuostatos priėmimui pritarė peržiūroje dalyvavusios žmogaus teisių srities NVO ir viena valstybės narės institucija. Konkrečiai kalbant, pagal tokią nuostatą atskiros valstybės narės galėtų sustabdyti tam tikros prekės, kuri nėra konkrečiai įtraukta į Reglamento II ar III priedą, pardavimo sandorį. Tokiu atveju turėtų būti pripažinta, kad akivaizdžiai vienintelė tokios prekės praktinė paskirtis yra mirties bausmės vykdymas, kankinimas arba kitoks netinkamas elgesys. Atitinkama nuostata galėtų apimti ir tokius atvejus, kai yra įrodymų, kad į sąrašus neįtraukta prekė jos potencialaus perleidimo atveju galiausiai būtų naudojama tokiais tikslais.

Vertinant į Reglamento taikymo sritį įtrauktas paslaugas, t. y. tarpininkavimo paslaugas, techninę pagalbą, mokymą ir reklamą, susijusias su prekėmis, kurioms taikomas Reglamentas, nenustatyta jokių požymių, iš kurių būtų galima spręsti, kad reikėtų atlikti su tuo susijusį pakeitimą. Vis dėlto pažymėtina, kad techninės pagalbos teikimas, įskaitant mokymą, yra draudžiamas arba kontroliuojamas tik tada, kai yra tiesiogiai susijęs su įranga, kurią apima Reglamentas (II arba III priedas).

4.2.3. ES vidaus prekybos įtraukimo aktualumas

Per konsultacijas dėl Reglamento įgyvendinimo gauta pasiūlymų išplėsti Reglamento taikymo sritį, kad ji apimtų ir ES vidaus prekybą į II ir III priedus įtrauktomis prekėmis, taip pat į III priedą įtrauktų prekių importą į ES. Iš pradžių Reglamentas buvo atsakas į tai, kad „reikėtų nustatyti Bendrijos prekybos su trečiosiomis šalimis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, taisykles“. Šis santykių su trečiosiomis šalimis akcentavimas aiškiai nustatytas jo preambulėje, kurioje nurodyta: „Šio reglamento priemonės yra skirtos užkirsti kelią mirties bausmei ir kankinimui bei kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui trečiosiose šalyse. Priemonėmis apribojama prekyba su trečiosiomis šalimis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti arba kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. Nemanoma, jog reikėtų įdiegti panašią sandorių Bendrijoje kontrolę, kadangi valstybėse narėse mirties bausmė nevykdoma ir jos bus patvirtinusios atitinkamas priemones įstatymais uždrausti ir užkardyti kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą“.

Dvi žmogaus teisių srities NVO, turinčios ekspertų žinių apie prekybą prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos kankinimui ar netinkamam elgesiui, pritarė Reglamento taikymo srities išplėtimui, kad jis apimtų teisėsaugai skirtos įrangos ir susijusių prekių, kurios naudojamos teisėtais teisėsaugos tikslais, tačiau galėtų būti ir netinkamai naudojamos, importą į ES arba perdavimą ES viduje.

Pagrindinis dėmesys Reglamente aiškiai skiriamas prekybos su trečiosiomis šalimis ribojimui. Todėl neatrodo, kad teisėsaugai skirtos įrangos importo į ES ir perdavimo ES viduje reguliavimas Reglamentu dėl įtariamų kankinimo ar kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo ES viduje atvejų būtų suderinamas su nustatytais Reglamento tikslais. Šiuo atžvilgiu tinkamesnėmis gali būti laikomos kitos su žmogaus teisių apsauga susijusios priemonės, kuriomis šiuo metu naudojasi Europos Sąjunga ir jos valstybės narės.

4.3 Efektyvumas

4.3.1. Leidimai ir atsisakymai juos išduoti

Remiantis šioje ataskaitoje ir ankstesnėje Komisijos ataskaitoje dėl eksporto leidimų 2017 ir 2018 m.[43] (žr. 3.5 skirsnį) pateiktais duomenimis, pažymėtina, kad nemažai (15) valstybių narių nepranešė apie jokius leidimus per trejų metų laikotarpį. Be to, kai kurios valstybės narės praneša išduodančios kur kas daugiau leidimų nei kitos.

Pateikti duomenys taip pat rodo, kad buvo nedaug atsisakymų išduoti leidimus dėl prekių (per trejų metų laikotarpį 13 kartų keturiose valstybėse narėse), ir visiškai nebuvo jokių leidimų (ar atsisakymų išduoti leidimus) dėl paslaugų, kurioms taikomas Reglamentas. Atsakomybė už įgyvendinimą tenka valstybių narių kompetentingoms institucijoms. Šiuo metu neturima daug informacijos tokiais klausimais kaip nacionalinės rizikos vertinimo procedūros ir eksportuojamų prekių bei paslaugų galutinio naudojimo stebėsena.

Sprendžiant iš pirmiau pateiktos informacijos, atrodo, kad reikia pateikti kokių nors Europos Sąjungos gairių arba Reglamento įgyvendinimo geriausios patirties pavyzdžių (pavyzdžiui, dėl į jį įtrauktų prekių apibrėžties, rizikos vertinimų, atsisakymų išduoti leidimus, pranešimų ir kt.), taip pat reikia, kad kompetentingos institucijos teiktų daugiau informacijos apie tai, kaip Reglamentas taikomas praktikoje.

4.3.2. Ataskaitų teikimas

Kaip nurodyta 3.3 skirsnyje, Reglamento 26 straipsnio 3 dalyje yra nustatyti kompetentingų institucijų ataskaitų teikimo reikalavimai. Penkios valstybės narės patvirtino, kad jos skelbia metines veiklos ataskaitas pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį. Pažymėtina, kad pagal Reglamento 26 straipsnio 3 dalį tose viešose ataskaitose „nepateikiama informacija, kurios atskleidimą valstybė narė laiko prieštaraujančiu esminiams savo saugumo interesams“.

Tose metinėse ataskaitose pateikiamų duomenų išsamumo lygis gali būti ne visada tinkamas siekiant tiksliai įvertinti Reglamento įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Nedaug valstybių narių teikia viešai prieinamą informaciją apie procedūras, taikomas dėl su prekėmis susijusios rizikos, ar apie tolesnes priemones, kurių imamasi siekiant stebėti galutinį naudojimą; jos taip pat nenurodo susijusių prekių kiekio ir vertės ir ar Reglamento pažeidimų atvejais buvo taikomos sankcijos. Nedaug informacijos turima ir apie 23 straipsnyje nustatytą pranešimo ir konsultavimosi mechanizmą.

Pagal 26 straipsnio 4 dalį Komisija privalo skelbti metinę veiklos ataskaitą. Viena tokia ataskaita 2019 m. spalio mėn. paskelbta dėl valstybių narių eksporto leidimų 2017 ir 2018 m., o 2020 m. bus patvirtinta dar viena ataskaita, apimanti 2019 m. Rengiant šią 2019 m. ataskaitą naudojamoje formoje prašoma pateikti duomenų įvairesniais klausimais. Kita svarbi informacija, kurią būtų galima naudingai įtraukti į bendrą metinių ataskaitų teikimo procesą, apima informaciją apie nustatytus pažeidimus ir taikytas sankcijas. Be to, siekiant užtikrinti didesnį skaidrumą būtų galima įtraukti ir daugiau aspektų, tokių kaip eksporto vertė ir kiekis.

4.4 Veiksmingumas

Reglamentu pasiektas konkretus tikslas veiksmingiau kontroliuoti ES prekybą su trečiosiomis šalimis tokiomis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kankinimui ir kitokiam žiauriam, žeminančiam ar nežmoniškam elgesiui ar baudimui. Reglamentas palengvino atitinkamų prekių sulaikymą, taip pat prekiautojai atgrasomi nuo bandymų eksportuoti uždraustas prekes (tai įrodo apskritai nedidelis tokios prekybos mastas).

[43] COM/2019/445 *final*.

Vis dėlto, siekiant geriau įvertinti Reglamento pažeidimų nustatymo ir sankcijų taikymo mastą, būtų naudinga gauti daugiau informacijos apie ES valstybių narių pagal Reglamento 33 straipsnį taikomas sankcijas. Nors Komisija beveik viską žino apie ES valstybėse narėse galiojančius nacionalinės teisės aktus dėl už pažeidimus taikomų sankcijų, ji neturi pakankamai informacijos, ar valdžios institucijos konkrečių pažeidimų atvejais taikė tas sankcijas.

Yra sunkiau įvertinti, kaip pasiekiamas platesnis tikslas padėti užkirsti kelią mirties bausmei, kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui trečiosiose šalyse, nes yra daug kitų prie to prisidedančių veiksnių. Prekybos šiomis prekėmis ir paslaugomis ribojimas yra tik vienas iš kovos su kankinimu elementų. Be to, kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui naudojami ne vien specialūs instrumentai – dažnai tam naudojami ir paprasti lengvai prieinami įrankiai, tokie kaip lazdos, policininkų lazdos, standartiniai antrankiai, taip pat tam naudojama didelė fizinė jėga.

4.5 Nuoseklumas ir papildomumas

Siekiant užtikrinti papildomumą, Reglamente daroma konkreti nuoroda į kitas susijusias ES priemones arba sistemas ir aiškiai nustatoma, kad tos prekės, kurioms jos taikomos, neįeina į Reglamento taikymo sritį. Reglamentas taikomas į jokios kitos teisinės priemonės taikymo sritį neįtrauktoms medžiagoms ir šiuo atžvilgiu jis papildo kitas Europos reguliavimo sistemas. Reglamentas netaikytinas prekėms, su kuriomis yra susiję kiti reglamentai ir kurioms jau yra nustatyta leidimų sistema. Tai yra:

i. Reglamentu (ES) Nr. 258/2012 kontroliuojami šaunamieji ginklai;
ii. Reglamentu (EB) Nr. 428/2009 kontroliuojamos dvejopo naudojamo prekės;
iii. pagal Bendrąją poziciją 2008/944/BUSP ir susijusį bendrąjį karinės įrangos sąrašą[44] kontroliuojamos prekės.

Nors šis požiūris į eksporto kontrolės priemonių tarpusavio papildomumo užtikrinimą taikomas iš esmės sėkmingai, paaiškėjo, kad yra tam tikrų nenuoseklumų. Kaip jau minėta, taip yra riaušių malšinimo medžiagų atveju. Kai kurios iš jų, kaip antai pipirinės dujos ir *Capsicum* aliejingoji derva (OC), yra įtrauktos į Reglamentą, tačiau kitos tokios medžiagos, įtrauktos į bendrąjį karinės įrangos sąrašą, pavyzdžiui, įprastos ašarinės dujos (CS dujos, CR dujos ir CN dujos), nėra įtrauktos į Reglamentą, nors dažnai naudojamos kankinimui ir kitokiam netinkamam elgesiui palengvinti ar vykdyti. Būtų tikslinga ištirti, kaip galima geriausiai užtikrinti, kad abi priemonės būtų nuosekliau suderintos, kad leidimų patvirtinimo procesai būtų vienodi ir kad pranešimai apie atsisakymą išduoti leidimą būtų išplatinami pagal abi kontrolės sistemas.

Be to, nors ES yra nustačiusi ginklų embargą aiškiai reaguodama į „vidaus represijų“ atvejus ir tuo tikslu yra sudariusi „vidaus represijoms“ naudojamos įrangos sąrašą, į tą sąrašą neįtrauktos prekės, kurias apima Reglamentas. Būtų galima ištirti galimybę aiškiai įtraukti tam tikras Reglamentu kontroliuojamas jo III priedo prekes į embargo priemones, taikomas konkrečiai išreiškus susirūpinimą dėl „vidaus represijų“.

Platesnio juo siekiamo ES žmogaus teisių tikslo atžvilgiu Reglamentas iš esmės nuosekliai dera su kitomis susijusiomis ES priemonėmis ir iniciatyvomis ir jas papildo. Vis dėlto būtų

[44] Žr. 2020 m. vasario 17 d. Tarybos patvirtintą Europos Sąjungos bendrąjį karinės įrangos sąrašą (įranga, kurią apima Tarybos bendroji pozicija 2008/944/BUSP, nustatanti bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę) (BUSP) (2020/C 85/01), OL C 85-1, 2020 3 13.

galima stiprinti sąveikas tarp žmogaus teisių stebėsenos darbo, atliekamo trečiosiose šalyse, ir eksportuojamų prekių bei paslaugų galutinio naudojimo kontrolės pagal Reglamentą.

Yra aukšto lygio suderinamumas ir papildomumas su pasaulinio ir regioninio lygmenų (Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso, Europos Tarybos) iniciatyvomis. Per praėjusius trejus metus Europos Sąjunga (tiek techniniu, tiek diplomatiniu lygmeniu) vadovavo iniciatyvoms didinti tarptautinį valdžios informuotumą apie prekybą įranga, kuri naudojama kankinimui, netinkamam elgesiui ir mirties bausmei vykdyti. ES aktyviai padeda kurti tarptautines kovos su šia prekyba priemones, visų pirma rėmė Kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis aljanso įsteigimą. Šio darbo kulminacija – 2019 m. birželio 28 d. priimta JT GA rezoliucija dėl kovos su prekyba kankinimui skirtomis prekėmis, siekiant įvertinti galimų bendrų tarptautinių standartų nustatymo perspektyvumą, taikymo sritį ir parametrus.

Reglamentas regioniniu lygmeniu paskatino kurti galimas Europos Tarybos regioninio masto prekybos kontrolės priemones šioje srityje.

4.6 Europos pridėtinė vertė

Europos pridėtinė vertė reiškia dėl ES intervencijos įvykusius pokyčius, didesnius nei tai, ką būtų buvę galima pagrįstai tikėtis pasiekti nacionaliniais valstybių narių veiksmais.

Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 straipsnį prekybos sritis priklauso išimtinei ES kompetencijai. Reglamento teikiama Europos pridėtinė vertė yra akivaizdi, nes jis priklauso ES išimtinės kompetencijos sričiai, todėl Reglamento tikslus galima geriausiai pasiekti Sąjungos lygmeniu.

Reglamente valstybėms narėms leista imtis papildomų priemonių, tačiau pačiame Reglamente numatytas priemones galima apskritai laikyti tinkamomis. Penkios valstybės narės patvirtino arba toliau taikė papildomas priemones pagal Reglamento 14 ir 10 straipsnius.

4.7 Kovos su kankinimu koordinavimo grupė (KKKG)

KKKG teisinis pagrindas nustatytas pačiame Reglamente. Šiai grupei pirmininkauja Komisija ir ją sudaro tik po vieną kiekvienos valstybės narės paskirtą atstovą. Yra konkrečiai nustatytos KKKG užduotys, kurios yra ribotos, – ji gali nagrinėti Reglamento taikymo klausimus, įskaitant keitimąsi informacija apie administracinę praktiką. Prireikus KKKG gali konsultuotis su eksportuotojais, tarpininkais, techninės pagalbos teikėjais ir kitais atitinkamais su Reglamento taikymu susijusiais suinteresuotaisiais subjektais. Pagal Reglamento 48 konstatuojamąją dalį KKKG atlieka konkretų vaidmenį rengiant deleguotuosius aktus, nes per KKKG oficialiai konsultuojamasi su valstybėmis narėmis dėl Komisijos pateiktų deleguotųjų aktų projektų, laikantis Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros nustatytų principų.

Atsižvelgdama į šios ataskaitos išvadas KKKG pagal savo įgaliojimus galėtų, pavyzdžiui, organizuoti išsamesnes diskusijas tokiais klausimais kaip galimi Reglamento pažeidimai ar galimai susirūpinimą keliantys atvejai. Taip pat svarbus elementas, kurį būtų galima reguliariai įtraukti į KKKG darbą, yra 23 straipsnio (pranešimas apie sprendimus atmesti

paraiškas, konsultavimasis su kitomis valstybėmis narėmis ir informacijos teikimo priemonės) įgyvendinimo valstybėse narėse analizė[45].

5. IŠVADOS IR TOLESNI VEIKSMAI

Šis reglamentas priimtas siekiant sukurti Europos Sąjungos priemonę dėl prekybos su trečiosiomis šalimis prekėmis ir susijusiomis paslaugomis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. Jis yra svarbus skatinant **gerbti žmogaus gyvybę ir pagrindines žmogaus teises**.

Reglamentu užpildyta nustatyta ES prekybos kontrolės, grindžiamos žmogaus teisėmis, spraga. Jis **teigiamai prisidėjo** siekiant pagrindinio jo tikslo imtis veiksmingų ir konkrečių kovos su kankinimu ir kitokiu žiauriu, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu ar baudimu priemonių. Šis reglamentas, kaip pirmoji pasaulyje teisiškai privaloma šios srities reguliavimo priemonė, taip pat yra **pavyzdys** trečiosioms šalims ir tarptautinėms organizacijoms **kuriant panašias prekybai skirtas priemones**.

Atlikta peržiūra patvirtino, kad apskritai Reglamentas yra **pakankamai gerai įgyvendinamas** ir toliau atitinka savo paskirtį. Jis laikomas pakankamai patikima priemone, todėl manoma, kad visapusiško teisės aktų atnaujinimo šiame etape atlikti nereikia. Kita vertus, atlikta peržiūra parodė, kad būtų galima toliau tirti galimybę padėti veiksmingiau įgyvendinti tam tikras Reglamento nuostatas ne teisėkūros priemonėmis.

Dėl Reglamento taikymo prekėms srities pažymėtina, kad ji turėtų būti **derinama reaguojant į technologijų ir rinkų raidą** ir atsižvelgiant į teisėsaugai skirtos įrangos naudojimo (ir netinkamo naudojimo) pokyčius. Taip pat būtų galima toliau nagrinėti nenuoseklumus su kitomis susijusiomis ES priemonėmis (ES Tarybos bendrąja pozicija 2008/944/BUSP ir ginklų embargu, konkrečiai nustatomu reaguojant į „vidaus represijų“ atvejus). Be to, vertinant galimybę atnaujinti (arba ne) Reglamento taikymo cheminėms medžiagoms sritį, reikėtų toliau atidžiai vertinti, kaip žmogaus teisių klausimai suderinami su poreikiu apsaugoti prekybą teisėtais **gyvybes gelbstinčiais medicininiais ištekliais**.

Padedant valstybėms narėms veiksmingiau ir nuosekliai arba vienodai įgyvendinti Reglamentą svarbiausiose arba probleminėse srityse, gali reikėti pateikti **gairių** dėl tam tikrų Reglamento aspektų taikymo praktikoje, kaip antai į jo priedus įtrauktų prekių apibrėžties, prekybos mugių ir parodų rengimo protokolų, rizikos vertinimo, atsisakymų išduoti leidimus arba teikiamų pranešimų. Reikėtų toliau tirti, kokiais būdais galima atidžiau **stebėti** potencialius Reglamento pažeidimus ir eksportuotų prekių **galutinį naudojimą**. Reikėtų daugiau **sąveikų** (kurias būtų galima nuodugniau ištirti) tarp žmogaus teisių stebėsenos darbo trečiosiose šalyse ir eksportuojamų prekių bei paslaugų galutinio naudojimo kontrolės pagal Reglamentą.

Taip pat pripažįstamas poreikis siekti **didesnio skaidrumo ir atskaitomybės** (ypač skelbiant metines veiklos ataskaitas). Be to, atliekant peržiūrą akcentuotas poreikis daugiau **dalytis**

[45] 23 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės praneštų Komisijai ir visoms kitoms valstybėms narėms apie savo sprendimus neišduoti leidimų arba panaikinti leidimus pagal Reglamentą eksportuoti ar tranzitu vežti prekes arba teikti techninės pagalbos ar tarpininkavimo paslaugas. Jame taip pat reikalaujama, kad valstybės narės informuotų atitinkamas valstybes nares ir su jomis konsultuotųsi, jeigu svarsto galimybę leisti „iš esmės tokį patį“ sandorį kaip kitos valstybės narės jau atmestas arba panaikintas sandoris. Galiausiai, 23 straipsnyje reikalaujama, kad bet kuri valstybė narė, leidusi „iš esmės tokius pačius“ sandorius, apie šį savo sprendimą ir jo priėmimo priežastis informuotų Komisiją ir visas valstybes nares.

informacija apie tai, kaip Reglamentas įgyvendinamas, ypač kiek tai susiję su rizikos vertinimais ir leidimų išdavimo politika. Per metinių ataskaitų teikimo procesą būtų galima naudingai įtraukti papildomos svarbios informacijos, kaip antai apie pažeidimus ir sankcijas.

Sistemingesni ryšiai su **nevyriausybinėmis organizacijomis, tarptautinėmis organizacijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais**, turinčiais reikiamą kompetenciją, turėtų būti skatinami, be kita ko, teikiant ataskaitas, informacinius pranešimus arba kitą su Reglamentu ir jo įgyvendinimu susijusią informaciją. Tai palengvintų griežtesnę stebėseną ir galimų pažeidimų atvejų nustatymą ir padėtų remtis patikima informacija per nacionalines rizikos vertinimo procedūras.

Kad būtų galima nagrinėti iškeltus klausimus, surinkti daugiau įrodymų ir sužinoti ekspertų nuomones, Komisija siūlo sudaryti **ekspertų grupę**. Tokioje grupėje galėtų, be kita ko, dalyvauti tinkamos kvalifikacijos ekspertai iš atitinkamų nevyriausybinių organizacijų (t. y. dirbančių žmogaus teisių ir ginklų kontrolės srityse), tarptautinių organizacijų, akademinių įstaigų ir pramonės. Ši grupė reguliariai teiktų paramą Komisijai ieškant būdų didinti atitiktį ir pasiekti, kad Reglamentas ir jo įgyvendinimas būtų veiksmingesni. Jos funkcija būtų savo plačiomis žiniomis ir patirtimi papildyti KKKG atliekamą vaidmenį, reikšmingai prisidėti diskutuojant politikos ir įgyvendinimo klausimais ir padėti į nuolatinį dialogą įsitraukti visiems susijusiems suinteresuotiesiems subjektams.

Taip pat būtų galima ištirti galimybes atgrasyti nuo tam tikros netinkamos **užsienyje veikiančių ES piliečių ir ES įsisteigusių įmonių** veiklos (tokios kaip prekių ir paslaugų pardavimo skatinimas ar rinkodara ir techninės pagalbos teikimas bei mokymas netinkamai ar smurtiniais tikslais naudoti teisėsaugai skirtą įrangą) ne teisėkūros priemonėmis. Tokios priemonės galėtų apimti, pavyzdžiui, priemones, kuriomis didinamas skaidrumas ir informuotumas, arba priemones, kuriomis skatinama veiksmingai laikytis JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų.